

UDC: 821.135.1+161.2

ДЕТЕРМІНІЗМ ОБРАЗУ ПОВІЇ У ТВОРЧОСТІ БРАТІВ ҐОНКУРІВ ТА ПАНАСА МИРНОГО

Наталія Яцків

Кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри,
Кафедра французької філології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
e-mail: nataliia.yatskiv@pu.if.ua

РЕФЕРАТ

Статтю присвячено типологічному порівнянню образу повії у творчості братів Гонкурів та Панаса Мирного. *Мета* статті полягає у виявленні контактено-генетичних зв'язків та типологічних аналогій, відповідностей і спільностей у письменстві французьких та українського авторів. У результаті дослідження встановлено, що образ повії актуалізується в тематичному діапазоні літератури з розвитком реалістичного напрямку, який прагнув до всебічного розкриття суспільних недоліків з метою їх осмислення. У творчості братів Гонкурів та Панаса Мирного ця тема розробляється у романах «Жерміні Ласерте», «Дівка Еліза» та «Повія» відповідно. Образи Жерміні Ласерте та Христі Притики поєднує те, що обидві дівчини, вихідці з села, стають жертвами у місті. Подібним у способі розгортання теми повії в обох творах є конструювання сюжету, розвиток сюжетної лінії за етапами деградації, використання пейзажних, портретних замальовок для актуалізації образу. Однак у братів Гонкурів домінує натуралістична парадигма у характеристиці образу Жерміні, опора на документи, спостереження, науковий підхід у дослідженні темпераменту. Анімалізм порівнянь підсилює фізіологічний детермінізм персонажу. Реалістичний виклад Панаса Мирного у романі «Повія» не позбавлений впливу народно-поетичної творчості, романтизованої української традиції, що проявляється у численних фразеологічних зворотах, рослинній символіці для увиразнення образу Христі.

Ключові слова: детермінізм, тематика, образ повії, портрет, натуралізм, реалізм.

DETERMINISM OF THE IMAGE OF PROSTITUTE IN THE WORKS BY GONCOURT BROTHERS AND PANAS MYRNY

Nataliia Yatskiv

Ph.D in Philology, Professor, Head of Department,
Department of French Philology,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (UKRAINE),
76018, Ivano-Frankivsk, 57, Shevchenko street,
e-mail: nataliia.yatskiv@pu.if.ua

ABSTRACT

The article is dedicated to the typological comparison of the image of prostitute in works by Goncourt brothers and Panas Myrny. *The aim* of the article is to define genetic connections and typological analogies, correspondences and commonalities in the works of French and Ukrainian writers that will allow tracing the consistencies of the development of the world literature process, particularly, the correlation between theme and stylistic aspect of realistic movement. The research is based on the comparative-typological *method* due to the aim and this permitted to draw out typological similarities and distinctions in the elaboration of the image of prostitute by Goncourt brothers and Panas Myrny. *The results* of the research show that the image of prostitute is actualized in thematic range of literature with the development of realistic movement aimed at extensive discovery of social drawbacks in order to comprehend and overcome them. In the works by Goncourt brothers and Panas Myrny this theme is elaborated in the novels «Germinie Lacerteux», «La Fille Elisa» («The Girl Elisa») and «Poviiia» («The Loose Woman»). The images of Germinie Lacerteux and Khrystia Prytyka are connected by

the fact that both girls, coming from village, became the victims of the city. Another similarity in the way of development of the image of prostitute in both novels is the construction of the plot, the development of a story line by degradation stages, and the usage of landscape and portrait sketches for the image actualization. However, in the works by Goncourt brothers naturalistic paradigm, reliance on facts, observations, scientific approach to the temperament investigation dominate in the image of Germinie. Animalism of comparison intensifies physiological determinism of the character. Panas Myrny's realistic representation in the novel «Poviiia» («The Loose Woman») is not deprived of the influence of folk-poetic work, Ukrainian romanticized tradition that manifests itself in numerous phraseological units and floral symbolism for the expression of the image of Khrystia. Prostitutes are cruelly doomed to vagabond and it is explained by the fact that they are depersonalized in an urban environment, they become disgraceful shadows and atone for their sins in prison or recruitment in Jews, having lost the right for humane treatment. *Scientific novelty* of the article lies in the fact that comparative analysis of the works by Goncourt brothers and Panas Myrny is made for the first time, an unknown novel by Goncourt brothers «La Fille Elisa» («The Girl Elisa») is put into scientific circulation and this has a considerable importance for literary process of XIX century.

Key words: determinism, subject matter, the image of prostitute, portrait, naturalism, realism.

Проблема тематичної типології лежить у площині порівняльного літературознавства, яке, за словами Д. Наливайка, через дослідження контактено-генетичних зв'язків та типологічних аналогій, відповідностей і спільностей прагне встановити «спільні закономірності і чинники суспільного, духовного й художнього поступу людства» [7, с. 6]. Творчість братів Гонкурів та Панаса Мирного дає підстави для вивчення як контактено-генетичних зв'язків, так і типологічних сходжень і відмінностей, адже належить до однієї хронологічної епохи (другої половини XIX – початку XX ст.), демонструє тісний зв'язок з соціально-історичними процесами та прагнення віднайти нові форми й засоби для вираження тогочасної дійсності через літературну творчість. Незважаючи на те, що братів Гонкурів називають засновниками натуралізму й імпресіонізму, а Панас Мирний – яскравий представник українського реалізму, у якому переважає сільська тематика, у романістиці французьких та українського митців домінує реалістичний метод зображення дійсності, не позбавлений новаторських тенденцій. Попри очевидну різноманітність та відмінність тематичного та стилістичного діапазону творчості братів Гонкурів та Панаса Мирного, все ж знаходимо спільну для митців проблему, до якої вони звертаються у багатьох своїх творах, демонструючи новаторський підхід до зображення ганебного явища – проституції, яке в рамках об'єктивного фіксування соціально-політичних змін тогочасного суспільства набуває гострої актуальності.

Зображення повії у літературі – тема така ж давня, як і сама література. Її зародження можна побачити в образах греко-римської міфології, як і в міфах інших народів світу. Від блудниці Шамхат, куртизанки Манон Леско, *femmes fatales*, до мадемуазель Фіфі, Нана, Каті Маслової – література дає зразки різних типів пропавших жінок. М. Нестелев пояснює це «бажанням митців не тільки окреслити особливості найдавнішої професії, але й намаганням на прикладі складної долі подібних персонажів показати специфіку того суспільства, що призводить до існування явища проституції» [5, с. 167]. Тому реалістична література, у порівнянні з попередньою романтичною традицією, ускладнює розповідну палітру роману об'єктивним зображенням усіх суспільних вад, серед яких тема «зведеної дівчини» стає домінуючою. І. Папуша, аналізуючи

топос проституції в українській літературі, цитує твори багатьох українських письменників, зауважуючи, що вони «перетворились на свого роду топоси бунтарства і проституції...», творячи у кожному випадку ... гендерні диптихи» [6]. Серед галереї імен, чільне місце належить Панасу Мирному, у творах якого тема повії лейтмотивом пронизує всю творчість, від образу дівчини-покритки Варки в оповіданні «Лихий попутав», жертви спокусника Наталі, яка потім стає п'яницею, в оповіданні «П'яниця», повії і пиячки москалихи Явдохи, Чіпчиної тещі, у романі «Хіба ревуть воли як ясла повні», та найповніше у романі «Повія». Наративний репертуар Панаса Мирного дослідник вписує у загальноєвропейський контекст, зауважуючи, що його «письменник розробляв синхронно з кращими прозаїками Європи та Росії – Емілем Золя, Гі де Мопассаном, Львом Толстим, а іноді й випереджав їх» [6]. У цьому переліку варто згадати роман братів Гонкурів «Жерміні Ласерте» (1865 р.) та роман Едмона Гонкура «Дівка Еліза» (1877 р.), який був написаний самостійно старшим з Гонкурів після смерті Жуля (1870 р.), але матеріал для якого брати збирали разом і сюжет планували спільно.

Порівняльний аналіз творчості братів Гонкурів та Панаса Мирного, зокрема їх інтерпретація образу повії, ґрунтується на виявленні контактено-генетичних зв'язків, зокрема, з боку українського письменника, що само-собой зрозуміло, адже його творчий дебют маркується 1872 роком, коли брати Гонкури уже здобули собі популярність у творчому тандемі, опублікувавши свої шість спільних найвідоміших романів. Про зацікавлення Мирним французькою літературою свідчить листування з братом, Іваном Біликом, який у листі до нього писав: «Ты, повторяю, в малороссийской литературе явление новое – не по приёмам, а по мотивам. У тебя социальные мотивы, которых дондеже мы не хотели и не умели изображать. Пыльчиков не ошибается: у тебя вкус французский» [3, с. 384]. Л. Ушкалов, досліджуючи творчість Панаса Мирного у контексті реалізму, зауважує, що Олена Пчілка порівнювала співпрацю братів Рудченків над романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» з «братською спілкою» Гонкурів. Рудченкам було відоме таке порівняння їх творчого тандему, про що свідчить цитований Л. Ушкаловим лист Івана Білика до Панаса Мирного (1893 р.) з нагоди народження другого сина: «У компанії з братом, можливо, їм не так важко буде жити на світі, а може, якраз вони і вдадуть із себе братів Гонкурів, – куди ліпше, ніж ми з тобою вдали Еркмана-Шатріана» [8, с. 65]. Така згадка про французьких письменників засвідчує те, що в українському мистецькому середовищі добре знали творчість Гонкурів, тематику і проблематику їх творів, а також метод роботи над творами.

Типологічна спорідненість на тематичному рівні між братами Гонкурами та Панасом Мирним проявляється на рівні розгортання сюжетної лінії романів «Жерміні Ласерте» та «Повія» відповідно. В обох випадках письменники оповідають історію головних персонажів, сільських дівчат, у хронологічній лінійній послідовності, від дитинства до смерті. Обидві героїні проходять схожі етапи ініціації до статевого життя через зваблення, перехід з рук у руки, проживання на утриманні, і, нарешті, остаточна деградація до розпусного життя. Однак, якщо Жерміні Ласерте ще має шанс на відновлення власної

гідності, адже працює покоївкою у старій побожної пані Варандейль, то Христю Притику проганяють звідусіль, за словами Пистини Іванівни, як «безстидницю, срамотницю, погань» [4, с. 291]. В обох творах трагічна доля дівчат обумовлена соціальними обставинами: сирітство, бідність, беззахисність, приреченість на залежність від чоловіка. У французькому творі саме чоловік штовхає Жерміні до розпусти, виманюючи у неї гроші, обманом та обіцянками одруження видурює у неї всі заощадження для власних розваг, живе за її рахунок, а коли переконується у тому, що більше нічого з неї не візьме, жорстоко насміхається й одружується на молодій та багатій. Христя Панаса Мирного теж стає жертвою зваблення молодого панича Проценка, повіривши його улесливим обіцянкам спільного сімейного затишку.

Важливо зауважити, що в обох творах дівчата скочуються на шлях розпусти під впливом алкоголю. Тільки задурманивши розум, відключивши докори сумління, Жерміні наважується украсти гроші у пані Варандейль, щоб віддати їх молодому кавалеру, а пізніше заливає себе вином, щоб загасити ревності. Її зустрічі з наступним залицяльником Готрюшем нагадують сцени народного гуляння на честь Діоніса, все зароблене важкою працею протягом дня легко пропивалося за вечір. Чергове падіння Христі Притики український письменник теж супроводжує сценою народного гуляння на честь земського губернського з'їзду та виступу арф'янок у приміщенні вокзалу. Саме в образі розпусної співачки Наташки з'являється на сцені Христя і розпалює шалене похитливе захоплення у слухачів, серед яких і Колісник, земський управитель, що стає її наступним сутенером-покровителем. Перед тим, як віддатися спокуснику («що, як вовк, зорив очима», «у його дух захопило у грудях, у очах зажевірили хижі огоньки», «сидів, витріщивши очі, як той пень» [4, с. 320]), Христя впивається чаєм з вином до втрати свідомості («сборбаючи по ложечці, здається, вино, розложившись по жилах, пішло поза тонкою шкурочкою і звідти виглядало таким привітним молодим рум'янцем. У неї не тільки лице, шия, руки горіли – вся вона пашіла, очі так і світили, так і сипали жаром, язик розм'як, ще більше почав повертатись, мов зачіпався за губи, один в один білі зуби. ...Лице її побіліло, очі закрились, одні на висках синенькі жили набрякли, билися, кидались... Як вальок глини, упала вона на його, і тільки з розкритих уст вирвалося важке гаряче зітхання» [4, с. 321–322]). Такі натуралістичні деталі підсилюють об'єктивну реалістичну картину тогочасної дійсності.

Відмінним у французьких та українського авторів у інтерпретації образу повії є детермінізм їх долі. Формуючи психологічний образ персонажу брата Гонкури послуговуються своїми спостереженнями, зокрема скрупульозно досліджують життя власної служниці, після смерті якої виявили її таємне розпусне життя, яке вона вміло приховувала впродовж багатьох років, і яка стала прототипом Жерміні Ласерте, а також прагнуть осмислити поведінку жінки, вияснити її причини за допомогою наукових медичних праць. Тому, як зауважує Л. Прай, митці звертаються до наукових документів, а саме, у випадку Жерміні, до «Дослідження істерії» Браше, який визначає темперамент, що відповідає істерії як «конструкція нервова, лімфатична» [10, с. 22]. Саме лімфатичним темпераментом пояснюються «її слабкість, пригніченість,

недомагання, сонливість, лінива втома», але під впливом пристрасті «хворобливе нервово збудження змінилося повнокровним бажанням руху, гамірними веселощами, які переливалися через край. Колишня слабкість, пригніченість, прострація, сонливість, лінощі зникли. Їй хотілося ходити, бігати, щось робити, витрачати себе» [2, с. 71]. Фатальне захоплення переростає у хворобливу прив'язаність, породжує часті зміни настрою, нервові розлади. Ревнощі, тривоги, очікування дитини та її таємне народження – все це змінює героїню, підриває її здоров'я, а лист про смерть дочки навіть викликав «конвульсії, хрустіння суглобів, нервово сіпання рук і ніг» [2, с. 99] і тупе заціпеніння. Отже, стан героїні передається через її рухи (йшла швидко, поривчасто, стрімко, в один такт з думками, які проносились в її голові [2, с. 112]), одяг (носила засмальцьовані, розірвані під пахвами плаття, ... зашпані, розтріпані чепчики, від нарукавників взагалі відмовилась, а на комірцях, там, де вони прилягали до шиї, виднілась темна смужка. Кухонний жир, сажа, вугілля, вакса – все залишало на ній сліди, ніби вона була брудною ганчіркою [2, с. 128]), запах (від неї тхнуло гострим гірким запахом бідності [2, с. 128]), бруд її помешкання. Фізіологічний детермінізм простежується в поведінці, манерах Жерміні. Якщо в юності її можна було порівняти з кумедною мавпочкою, рухливою, грайливою і трішки тупуватою, то гріхозна хвороба (слабкість плоті, хіть, потреби природи) перетворила її на хижу самку, «що в усіх чоловіках бачила самця». «Жерміні бродила нічними темними вулицями обережно, невпевнено, як тварина, яка щось вишукує в темноті в любовному голоді. Сама кидалась на здобич, розпалювала хіть, користуючись сп'янінням, брала, а не віддавала. Йшла, ніби винюхуючи, вишукуючи все темне й нечисте, що ховається на пустирях» [2, с. 159].

Реалістичний дискурс Панаса Мирного будується на конструюванні концепції точки зору автора та нарації у плані оцінки, за словами І. Папуші, близької до позиції героїні [6]. Тому у прозі українського автора, на відміну від братів Гонкурів, домінує внутрішній монолог чи невласне пряма мова, що допомагає розкрити психологічний стан Христі, її роздуми про власне життя і прагнення віднайти у соціальній дійсності своє місце. Зокрема, перше знайомство з містом навіює страх (Місто здавалося їй хижим звіром, що, притаївшись у ямі, роззявив свого кривавого рота з білими гострими зубами, наміряючись кинутись на неї [4, с. 82]), а погляд Загнибіди, крамаря, у якого її змушували наймитувати, «пронизував її наскрізь, добирався до серця, мутив душу... У неї тіло тремтіло..., загорілася вся, як огонь» [4, с. 84]. Перший гнів на залицяння Довбні різко виражено словами: «Я не така, як Марина, щоб до мене москалі ходили!» [4, с. 283], а приховане бажання артикулюється у розмові з Колісником: «От коли б я була твоя дочка. Ти б любив мене! Ні, не хочу дочкою, а жінкою. Так молоденька, красива...» [4, с. 318]. У сповіді Коліснику Христя вперше відкриває душу, «Ти думаєш, добро нас жене на таке життя? Солодко мені вертється перед тим, на кого б я удруге і плюнути не схотіла, не то дивитись? А другий ще, заливши очі, і вередувати почне: гола йому покажися... Поневолі і собі заллеш очі і тоді вже наче збожеволієш. Ох! Коли б ти знав, як часто нам буває гірко! Коли б той час була під боком глибока

річка, так би і кинулася в її холодну та темну воду. Що ми? Хіба ми люди? Обличчя носимо людське, та й годі, а душу й серце в хмелі потопили, в калюці невилазній затоптали» [4, с. 323]. Роздуми дівчини над власною долею, над минулим та теперішнім, набувають форми внутрішнього монологу, у якому авторська позиція зливається з усвідомленням героїнею несправедливості соціального укладу, з несправедливістю світобудови та невідворотністю розплати: «Ох, коли б можна все те назад повернути! Коли б можна цілу вервечку незгод, страждання одним махом руки вирвати з її життя, з якою б охотою вона рвонула! Ніт... І тепер довіку прийдеться носитися з тим лихом, до суду не скидати тяжкої ваги його з своєї шиї... віятись... Повія... повія... більше нічого» [4, с. 400]. Соціальний, релігійний, моральний фаталізм образу повії знову ж звучить не у формі всезнаючого автора, що дозволяло б виразити нейтральну позицію, а артикулюється словами самої Христі у відвертій розмові з подругою дитинства Одаркою: «Немає нічого рідного, до чого б я прихилилась, що б мене привітало, гріло. Все чуже, і я чужа. Як та безпарна птиця, ношуся від деревини до деревини, від гілки до гілки, де б зобачити чуже гніздо і пересидіти в ньому ніч темну... Яке діло їй, що та невеличка пташка буде гібти під листям на дощі. Аби їй тепло і покійно... Хіба ж це життя?... Як подумаю, то не знаю, де б ділася. Куди мені втекти? Де сховатися?» [4, с. 410]. Тому жорстока приреченість виступає гіркою правдою у відповіді Одарки: «Нікуди не втечеш ти сама від себе».

Якщо у портретній характеристиці Жерміні Ласерте домінує фізіологічний анімалізм, то Панас Мирний залишається вірним народно-поетичній традиції, змальовуючи образ Христі з використанням рослинної фразеології: як квітка, що тільки розпускається [4, с. 83], низенька, кругла, вона здавалася не польовою квіткою довгостеблою, ...а повною огородньою маргариткою [4, с. 204], як маківка, похнюпилася [4, с. 237], мов макова квітка [4, с. 383], «одинок, як билинка в полі, як сиротливе стебло одно одним у степу серед снігу» [4, с. 399]. Проценко порівнює її з непочатою криницею, лагідно називаючи «моя голубонько, серце моє, ягідко моя наливана! [4, с. 252], у Колісника вона «наче лілія серед пучка квіток», «на лобі місяць, на потилиці зірда» [4, с. 312], «рожева квіточка» [4, с. 330], баба Оришка на початку знайомства «личко твоє – як яблучко наливчате, очі – як зіроньки на небі, брівоньки над очима, мов веселки над землею нависли» [4, с. 346], «як ота зоря рожева та як сонечко ясна» [4, с. 353]. Проте, чим ближче до фіналу, до моральної та фізичної деградації Христі, автор змінює рослинну фразеологію на анімалістичні означення: «мов вірна собака, не бачивши давно свого хазяїна» [4, с. 319], пташка-канареечка [4, с. 330], «наче ласочка» [4, с. 335], «звір, лисиця» [4, с. 336], «холодна, як риба» [4, с. 401], «що вона, корова, котру безперестанно доять» [4, с. 448], «приблудна собака» [4, с. 462].

Якщо у романі «Жерміні Ласерте» героїня була служницею, а її падіння до рівня повії є тільки результатом поступової спадкової деградації особистості у хижацькому суспільстві, то доля Елізи, персонажа роману Е. Гонкура «Дівка Еліза», є наперед визначена з дитинства, навіть з народження у домі матері-акушерки, який перетворився на своєрідний притулок-лікарню, де у жахливих

умовах антисанітарії «рятували від наслідків таємних зв'язків, збочених пристрастей, венеричних захворювань – усіх результатів Кохання і Проституції» [9, с. 15]. На відміну від Жерміні і Христі Притики, Еліза стає професійною повією, причому робить свій вибір свідомо, щоб вирватись з пекла рідного дому. Натуралістичні картини дають повне уявлення про функціонування будинків розпусти, побут, звичаї, будні та свята його мешканців. Автор протиставляє сільську і міську проституцію, зазначаючи, що у сільській місцевості, де всі один одного знали, ставлення до повії було дружнє, господиня дому дбала про здоров'я своїх повій, як про власних дочок, натомість у місті панує насильство, обман, шахрайство, там повія стає засобом збагачення сутенера, його власністю, втрачає відносну свободу й індивідуальність. Фокус зображення Е. Гонкура спрямований не так на ремесло повії, як на дослідження її психологічного, чи навіть психічного стану, зміни її темпераменту під впливом середовища, руйнування особистості через фізичне та моральне насильство. Вірний своїй методиці наукового аналізу французький письменник простежує етапи змін «лімфатичного неврозу» у поведінці Елізи, роздвоєння її особистості, різкі переходи від апатії до буйності, від закоханості до ненависті, від прострації до вбивства з метою самозахисту. Але метою цього роману було не так дослідження ганебного явища проституції, як розвінчування антигуманної пенітенціарної системи французького правосуддя, яке замінює смертну кару за злочин Елізи на довічне ув'язнення, прикриваючись релігією, карає за гріхи заборонаю спілкування з цілим світом, окрім Бога. Якщо проституція деперсоналізує особистість, уніфікує усіх повій під маркою «fille – дівка», то в'язниця позбавляє права належати до класу живих істот, замінюючи ім'я реєстраційним номером. Пенітенціарна система стараннями слухняних монахинь перетворює засуджених на безвольних маріонеток, безликих тіней, доводить до божевілля.

Отже, образ повії входить в тематичний діапазон літератури з розвитком реалістичного напрямку, який прагнув до всебічного розкриття суспільних недоліків з метою їх осмислення та виправлення. У творчості братів Гонкурів та Панаса Мирного ця тема розробляється у багатьох творах, що свідчить про їх прагнення проникнути в сутність явища і представити його на суспільне обговорення. Образи Жерміні Ласерте та Христі Притики поєднує те, що обидві дівчини стають жертвами суспільства, втративши зв'язок з батьківщиною, родиною, в обох випадках – це село, яке оберігало, стежило за дотриманням неписаних віковичних законів моралі. У сучасному місті дівчата стають жертвами, неспроможні опиратися спокусі, що проявляється у фізичному, моральному, чи навіть фізіологічному насильстві. Обидва романи демонструють зразки історії падіння особистості у суспільстві. Подібним у способі розгортання теми повії в обох творах є конструювання сюжету, розвиток сюжетної лінії за етапами деградації, використання пейзажних, портретних замальовок для актуалізації образу. Однак у братів Гонкурів домінує натуралістична парадигма у характеристиці образу Жерміні, опора на документи, спостереження, науковий підхід у дослідженні темпераменту. Анімалізм порівнянь підсилює фізіологічний детермінізм персонажу. Реалістичний виклад

Панаса Мирного у романі «Повія» не позбавлений впливу народно-поетичної творчості, романтизованої української традиції, що проявляється у численних фразеологічних зворотах, рослинній символіці для увиразнення образу Христі. Однак і український автор не цурається анімалістичних порівнянь для означення поведінки героїні на завершальному етапі її життя. Жорстока приреченість повій на поневіряння та смерть пояснюється тим, що вони не знаходять свого місця у суспільстві, якщо Жерміні вдається дожити до старості через вміле приховування свого розпусного життя, то Христя, як і Еліза, деперсоналізуються у міському середовищі, стають ганебними тінями, розплачуються за гріхи у в'язниці (Еліза зникає, залишається реєстраційний номер), чи в наймах у жида (рогожка – так називають Христю господарі за те, що прикривала нею обморожене і спотворене венеричними захворюваннями обличчя), втративши право на гуманне ставлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонкур Э. и Ж. Дневник. Записки о литературной жизни : в 2-х т. / Э. и Ж. Гонкур. – Москва : Худож. лит., 1964.
2. Гонкур Э. и Ж. Жермини Ласерте. Братья Земганно. Актриса Фостен. / [вступ. ст. В. Шор, примеч. Н. Рыковой] / Э. и Ж. Гонкур. – Москва : Худож. лит., 1972. – 493 с.
3. Мирний Панас. Збір. творів : у 7 т. – Київ : Наук. думка, 1969.– Т. 7. –532 с.
4. Мирний Панас. Повія / [передм. О. Шевченко] / Панас Мирний. – Київ : Школа, 2008. – 496 с.
5. Нестелев М. А. Повія як трагічна душа міста в контексті української літератури / М. А. Нестелев // Вісник Луганського національного ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 2 (261). – Ч. I. – С.167–171.
6. Папуша І. Наративні моделі українського реалізму (Панас Мирний і топос проституції) [Електронний ресурс] / І. Папуша. – Режим доступу : <http://papusha.at.ua/publ/1-1-0-2>
7. Українська література в системі літератур Європи і Америки (XIX – XX ст.). / [відпов. ред. Д. С. Наливайко]. – Київ : Заповіт, 1997. – 264 с.
8. Ушкалов Л. Реалізм – це есхатологія : Панас Мирний. – Харків : Майдан, 2012. – 184 с.
9. Goncourt E. La fille Elisa / [postface de P.-J. Dufief] / E. Goncourt. – Zulma, 2004. – 173 p.
10. Prajs L. La fallacité de l'oeuvre romanesque des frères Goncourt / L. Prajs. – Nizet, 1974. – 275 p.

REFERENCES

1. Goncourt, E. and J. (1964), *Dairy. Notes on the literary life in 2 vol.* [Dnevnik. Zapiski o literaturnoj zhizni v 2 t.], Khudozh. lit., Moscow. (in Russian).
2. Goncourt, E. and J. (1972), *Germinie Lacerteux. Les Frères Zemganno. La Faustin*, introduction by Shor, V., notes by Rykova, N. [Germini Laserte. Bratia Zemganno. Aktrisa Fosten, vstup. st. Shor, V., primech. Rykova, N.], Khudozh. lit., Moscow, 493 p. (in Russian).
3. Myrny, P. (1969), *Collected works in 7 volumes. Vol. 7* [Zibrannia tvoriv u 7 tomah. Tom 7], Naukova dumka, Kyiv, 532 p. (in Ukrainian).
4. Myrny, P. (2008), *The Loose Woman*, intoductin by Shevchenko, O. [Poviia, peredmova Shevchenko, O.], Kyiv: Shkola, 496 p. (in Ukrainian).
5. Nestelev, M.A. (2013), “Prostitute as the tragic soul of the city in the context of Ukrainian literature” [“Poviia yak tragichna dusha mista u konteksti ukrainskoї literetury”], *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, No. 2 (261), Part I, pp. 167-171. (in Ukrainian).

6. Papusha, I. (2008), “Narrative models of Ukrainian realism (Panas Myrny and prostitution topos)” [Naratyvni modeli ukrainskoho realizmu (Panas Myrny i topos prostytucii)”, available at: <http://papusha.at.ua/publ/1-1-0-2> (in Ukrainian).
7. (1997), *Ukrainian literature in literature systems of Europe and America (19-20th centuries)*, in Nalyvayko, D.S. (Ed.) [*Ukrainska literetura v systemi literature Evropy i Ameryky (19-20 st.)*], vidpov. red. Nalyvaiko, D.S.), Zapovit, Kyiv, 264 p. (in Ukrainian).
8. Ushkalov, L. (2012), *Realism is the eschatology: Panas Myrny* [*Realizm – tse eshatologii: Panas Myrny*]. – Maydan, Kharkiv, 184 p. (in Ukrainian).
9. Goncourt, E. (2004), *The daughter Elisa*, postface by Dufief, P.-J. [*La fille Elisa*, postface de Dufief, P.-J.], Zulma, 173 p. (in French).
10. Prajs, L. (1974), *The fallacy of the novels of the Goncourt brothers* [*La fallacité de l'oeuvre romanesque des frères Goncourt*], Nizet, 275 p. (in French).

